

Bibliografia do artykułu:

Jarosław Dudek, *Ludy tureckie w Cesarstwie Bizantyńskim w latach 1025–1097*, „Balcanica Posnaniensia. Acta et Studia” 2007, t. 14, s. 83–124.

<https://doi.org/10.14746/bp.2007.14.8>

Bibliografia przygotowana na podstawie przypisów przez Martę Stawską-Puchalską. Instytucją przechowującą materiały źródłowe jest Biblioteka Collegium Historicum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

<http://bch.amu.edu.pl>

Zadanie zostało zrealizowane w ramach konkursu „Społeczna odpowiedzialność nauki II – Wsparcie dla bibliotek naukowych”. Projekt zatytułowany „Digitalizacja archiwalnych wydań czasopism naukowych zgromadzonych przez Bibliotekę Coll. Historicum UAM”. Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Nauki w ramach Programu Społeczna odpowiedzialność nauki II. Wsparcie dla bibliotek naukowych (umowa nr BIBL/SP/0092/2024/02 z dnia 05.12.2024). Całkowita wartość projektu: 247 236,00 zł. Kwota dofinansowania: 220 836,00 zł.

Bibliography prepared on the basis of footnotes by Marta Stawska-Puchalska.

The institution storing the source materials is the Library of the Collegium Historicum of the Adam Mickiewicz University in Poznań.

<http://bch.amu.edu.pl>

The task was carried out within the framework of the competition “Social Responsibility of Science II – Support for Scientific Libraries”. The project entitled “Digitization of archival editions of scientific journals collected by the Library of the Coll. Historicum of Adam Mickiewicz University”. The project was co-financed from state budget funds granted by the Minister of Science within the framework of the Programme Social Responsibility of Science II. Support for Scientific Libraries (agreement no. BIBL/SP/0092/2024/02 of 05.12.2024). Total value of the project: PLN 247,236.00. Amount of co-financing: PLN 220,836.00.

UNIwersytet
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Społeczna
Odpowiedzialność
Nauki II

Jarosław Dudek, *Ludy tureckie w Cesarstwie Bizantyńskim w latach 1025–1097*, „Balcanica Posnaniensia. Acta et Studia” 2007, t. 14, s. 83–124.

Tekst artykułu: <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/bp/article/view/52831>

Źródła

- Anna Comnène, *Alexiade (Règne de l'empereur Alexis I Comnène 1081–1118)*, red. B. Leib, t. 1–3, Paris 1937–1945.
- Anna Komnena, *Aleksjada*, t. 1–2, przeł. O. Jurewicz, „Biblioteka Przekładów z Literatury Antycznej”, t. 15, 19, Wrocław–Warszawa 1969–1972.
- Armenia and the Crusades Tenth to Twelfth Centuries. The Chronicle of Matthew of Edessa II* 73, red. A.E. Dostourian, Lanham–New York–London 1993.
- „Choždenije” igumena Daniła, red. G.M. Prochorov [w:] *Pamjatniki literatury drevnej Rusi XII v.*, red. L.D. Dmitriev, D.C. Lichačev, Moskva 1980.
- Chronicon Pictum, Chronici Hungarici composite saeculi XIV*, red. A. Domanovszky [w:] *Scriptores Rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae Gestarum*, red. E. Szentpétery, t. I, Budapest 1938.
- Die Chronik Kartlis* (anonym) [w:] *Das Leben Kartlis. Eine Chronik aus Georgien. 300–1200*, red. G. Pätsch, Leipzig 1985, s. 376–377.
- Constantinus Porphyrogenitus, *De Administrando imperio*, red. Gy. Moravcsik, R.J.H. Jenkins, Washington 1967.
- Epistula Brunnonis ad Henricum*, red. J. Karwasińska [w:] *Monumenta Poloniae Historica–Pomniki dziejowe Polski*, red. A. Bielowski, t. 4, Warszawa 1973.
- Hē synecheia tēs Chronographias tou Iōannou Skylitsē* (Ioannes Skylitzes Continuatus), E.Th. Tsolakē, Thessalonikē 1968.
- Ioanni Cinnami, *Epitome rerum ab Ioanne et Alexio Comnenis gestarum*, red. A. Maineke, Bonnae 1836.
- Ioannis Scylitzae Synopsis Historiarum*, red. H. Thurn, Berlin–New York 1973.
- Ioannis Zonarae, *Epitome historiarum libri XVIII*, red. Th. Büttner-Wobst, Bonn 1897.
- Iohannis Euchaitorum que in Codice Vaticano 676 supersunt*, red. P. de Lagarde [w:] *Abhandlungen der Königlichen Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen*, Amsterdam 1979, s. 143–147.
- Kekaumenos, *Sovety i rasskazy Kekavmena. Sočinenije vizantijskovo polkovodca XI veka*, red. G.G. Litavrin, Moskva 1972.
- Kronika Nestora* [w:] *Monumenta Poloniae historica–Pomniki dziejowe Polski*, t. 1, red. A. Bielowski, Lwów 1864 (reed. Warszawa 1960), s. 521–862.
- Michaeli Attalioetae Historia*, red. I. Bekker, Bonnae 1843.
- Michaelis Pselli scripta minora*, red. E. Kurtz–F. Drexler, t. 2, Milano 1941.
- Michał Psellos, *Chronographie ou, Histoire d'un siècle de Byzance (967–1077)*, red. E. Renauld, t. 1–2, Paris 1926–1928.
- Michał Psellos, *Epistolae* [w:] *Bibliotheca Graeca Medii Aevi*, red. K.N. Sathas, t. 5, Paris 1876, s. 219–523.
- Nicéphore Bryennios, *Histoire*, red. P. Gautier, Bruxelles 1975.
- Nicetas Choniates, *Historia*, red. I.A. van Dieten, t. 1, Berlin 1975.
- Povestvovanije vardapeta Aristakesa Lastivertci XI*, red. K.N. Juzbašjan, Moskva 1968.

- Povest' vremennykh let*, red. V.P. Adrianova-Peretc, przekł. i oprac. D.S. Lichačev, B.A. Romanova, Moskva–Leningrad 1950.
- Powieść minionych lat*, red. F. Sielicki, Wrocław–Warszawa 1968.
- Regesten der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565–1453*, cz. 2: *Regesten von 1025–1204*, red. F. Dölger, P. Wirth, München 1995.
- Synezjusz z Kyreny, *Mowa do cesarza Arkadiusza czyli zwierciadło doskonałego króla*, przeł. A. Kempfi, „Meander” 1962, t. 17, nr 10, 487–502.
- Teodor Skutariota [w:] *Bibliotheca Graeca Medii Aevi*, red. K.N. Sathas, t. 7, Paris 1984.

Opracowania

- Agadžanov S.G., Juzbašjan K.N., *K istorii tjurskich nabegov na Armeniju v XI v.*, „Palestinskij Sbornik” 1965, nr 13(76), s. 144–158.
- Ahrweiler H., *Byzantine Concepts of Foreigner: The Case of the Nomads* [w:] *Studies on Internal Diaspora of the Byzantine Empire*, red. H. Ahrweiler, A.E. Laiou, Washington D.C. 1998, s. 1–15.
- Ahrweiler H., *Byzance et la mer*, Paris 1966.
- Angelov D., *Bogomilstvoto v Bălgarija*, Sofija 1969.
- Arutjunova-Findanjan V., *Vizantijskije praviteli femy Iberija*, „Izvestija Akademii Nauk Armenskoj SSR. Vestnik Obščestvennych Nauk” 1973, nr 2(362), s. 63–78.
- Baán I., *The Metropolitanate of Tourkia. The Organization of Byzantine Church in Hungary in the Middle Ages* [w:] *Byzanz und Ostmitteleuropa 950–1453. Beiträge zu einer table ronde des XIX International Congress of Byzantine Studies, Copenhagen 1996*, red. G. Prinzing, M. Salamon, Wiesbaden 1999, s. 45–53.
- Bonarek J., *Romajowie i obcy w Kronice Jana Skylitza. Identyfikacja etniczna Bizantyńczyków i ich stosunek do obcych w świetle Kroniki Jana Skylitza*, Toruń 2003.
- Bosworth C.E., *Malik-Shāh Djalāl Al-Dawla Mu'izz Al-Dīn Abū l-Fath* [w:] *Encyclopaedia of Islam*, t. 6, Leiden 1990, s. 273–276.
- Brand C.M., *Alp Arslan* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, t. 1, New York–Oxford 1991, s. 70.
- Brand C.M., *Kegen* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, t. 2, New York–Oxford 1991, s. 1118–1119.
- Brand C.M., *Kilic Arslan I* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, t. 2, New York–Oxford 1991, s. 1128.
- Brand C.M., *Lebounion, Mount* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, t. 2, New York–Oxford 1991, s. 1200–1201.
- Brand C.M., *Malikshāh* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, t. 2, New York–Oxford 1991, s. 1277.
- Brand C.M., *Süleyman ibn Kutulmuş* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, t. 3, New York–Oxford 1991, s. 1975–1976.
- Brand C.M., *The Turkish Element in Byzantium Eleventh–Twelfth Centuries*, „Dumbarton Oaks Papers” 1989, t. 43, s. 1–25.
- Brand C.M., *Tzachas* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, t. 3, New York–Oxford 1991, s. 2134.
- Brand C.M., Cutler A., *Maniakes, George* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, t. 2, New York–Oxford 1991, s. 1285.

- Bromberg J., *Toponomical and Historical Miscellanies on Medieval Dobrudja, Bessarabia and Moldo-Wallachia* (2), „Byzantion” 1938, R. 13, s. 29–33.
- Cahen C., *Artukids* [w:] *The Encyclopedia of Islam*, t. 1, Leiden 1986, s. 662–667.
- Cahen C., *La campagne de Mantzikert d'après les sources musulmanes*, „Byzantion” 1934, R. 9, nr 2, s. 613–642.
- Cahen C., *La diplomatie orientale de Byzance face à la poussée Seldjukide*, „Byzantion” 1965, R. 35, nr 1, s. 10–15.
- Cahen C., *Ķilidj Arslan I* [w:] *The Encyclopedia of Islam*, t. 5, Leiden 1986, s. 103–104.
- Cahen C., *La première pénétration Turque en Asie-Mineure (seconde moitié du XIe s.)*, „Byzantion” 1946–1948, R. 18, s. 5–67.
- Cahen C., *The Turkish Invasion: The Selchūkids* [w:] *A History of the Crusades*, t. 1, red. K.M. Setton, Madison–Milwaukee–London 1969, s. 135–176.
- Cankova-Petkova G., *Jugozapadnite bâlgarski zemi spared „Strategikona” na Kekavmen*, „Izvestia na Instituta za bâlgarskata istorija” 1956, nr 6, s. 602–605.
- Cappel A.J., Jeffreys E.M., *Oikos* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, t. 3, New York–Oxford 1991, s. 1517–1518.
- Chalandon F., *Règne d'Alexis Ier Comnène (1081–1118)*, Paris 1900.
- Charanis P., *Byzantium, the West and the Origin of the First Crusade*, „Byzantion” 1949, R. 19, s. 17–36.
- Chélini J., Branthomme H., *Drogi Boże. Historia pielgrzymek chrześcijańskich*, Warszawa 1996.
- Cheyne J.C., *Mantzikert. Un désastre militaire?*, „Byzantion” 1980, R. 50, s. 421–438.
- Cheyne J.C., *Pouvoir et contestations à Byzance (963–1210)*, Paris 1990.
- Cowdrey H.E.J., *Pope Gregory VII's 'Crusading' Plans of 1074* [w:] *Outremer: Studies in the History of the Crusading Kingdom of Jerusalem Presented to Joshua Prawer*, Jerusalem 1982 (= *Popes, Monks and Crusaders*, London 1984), s. 27–40.
- Diaconu P., *Les Coumans au Bas-Danube aux XIe et XIIe siècles*, București 1978.
- Diaconu P., *Les Petchénègues au Bas Danube*, Bucarest 1970.
- Doimi de Frankopan P., *A Victory of Gregory Pakourianos against the Pechenegs*, „Byzantinoslavica” 1996, R. 62, nr 2, s. 278–281.
- Dragojlović D., *Bogomilstvo na Balkanu i u Maloj Aziji*, t. 1: *Bogomilski radonačalnici*, Beograd 1974.
- Foss C., *Byzantine Malagina and Lower Sangarius* [w:] idem, *Cities, Fortress and Villages of Byzantine Asia Minor*, Aldershot–Brookfield 1996, s. 161–183.
- Foss C., *Kamacha* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, t. 2, New York–Oxford 1991, s. 1097.
- Foss C., *Nicaea* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, t. 2, New York–Oxford 1991, s. 1463–1464.
- Foss C., *Opsikion* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, t. 3, New York–Oxford 1991, s. 1528–1529.
- Friendly A., *The Dreadful Day. The Battle of Manzikert, 1071*, London 1981.
- Garsoïan N.G., *Iberia* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, t. 2, New York–Oxford 1991, s. 971.
- Gautier P., *Lettre au sultan Malik-shah rédigé par Michel Psellos*, „Revue des Études Byzantines” 1977, t. 35, s. 75–97.
- Gautier P., *Le discours de Théophylacte de Bulgarie à l'autocrator Alexis I Comnène (6 janvier 1088)*, „Revue des Études Byzantines” 1962, t. 20, s. 93–130.

- Gautier P., *Le Typikon du sébaste Grégoire Pakourianos*, „Revue des Études Byzantines” 1984, nr 42, s. 43–60.
- Glykatzi-Ahrweiler H., *Les forteresses construites en Asie Mineure face à l'invasion Seldjucide* [w:] *Akten des XI Internationalen Byzantinistenkongresses München 1958*, red. F. Dölger, H. Beck, Munich 1958, s. 182–189.
- Golden P.B., *Pechenegs* [w:] *The Encyclopedia of Islam*, t. 8, Leiden 1986, s. 289–291.
- Gyóni M., *La transhumance des Vlaques balkaniques au Moyen Age*, „Byzantinoslavica” 1951, R. 12, 29–42.
- Hauziński J., *Burzliwe dzieje kalifatu bagdadzkiego*, Warszawa 1993.
- Honigsmann E., *Die Ostgrenze des byzantinischen Reiches von 363 bis 1071 nach griechischen, arabischen, syrischen und armenischen Quellen*, Bruxelles 1935.
- Houtsma M.Th., *Tutush Tādj Al.-Dawla* [w:] *Enzyklopaedie des Islām*, t. 4, S–Z, Leiden–Leipzig 1934, s. 1064.
- Janin V.L., *Mežduknjažeskiye otnošenija v epochu Monomacha i Choždenija igumena Danila*, „Trudy Otdela Drevnjerusskoj literatury” 1960, nr 16.
- Janssens É., *Le lac de Van et le stratégie byzantine*, „Byzantion” 1972, R. 42, nr 2, s. 388–404.
- Jordanov I., *Sceau d'archonte de PATZINAKIA du XIe siècle*, „Etudes Balcaniques” 1992, t. 2, s. 79–92.
- Juzbašjan K.N., *Armjanskije gosudarstva epochi Bagratidov i Vizantija IX–XI vv.*, Moskva 1988.
- Kazhdan A., *Dobrotica* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, t. 1, New York–Oxford 1991, s. 642.
- Kazhdan A., *Mantzikert, Battle of* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, t. 2, New York–Oxford 1991, s. 1288–1289.
- Kazhdan A., *Rūm* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, t. 3, New York–Oxford 1991, s. 1816.
- Kazhdan A., Nesbitt J.W., *Transhumance* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, t. 3, New York–Oxford 1991, s. 2105.
- Každan A.P., *Socjalnyj sostav gosподstvujuščego klassa Vizantii XI–XII vv.*, Moskva 1974.
- Kosztolnyik Z.J., *Hungary in the Thirteenth Century*, New York 1996.
- Laurent J., *Des Grecs aux Croisés. Études sur l'histoire d'Édesse entre 1071 et 1098* [w:] idem, *Études d'histoire arménienne*, Louvain 1971.
- Lefort J., *Rhétorique et politique: Trois discours de Jean Mauropous en 1047*, „Travaux et Mémoires” 1976, nr 6, s. 265–303.
- Leiser G., *Sulaymān b. Ķutulmish* [w:] *The Encyclopedia of Islam*, t. 9, Leiden 1986, s. 825–826.
- Litavrin G.G., *Ruś i Vizantija v XII veke*, „Voprosy Istorii” 1972, nr 7.
- Lounghis T.C., *Les ambassades byzantines en Occident depuis la fondation des États barbares jusqu'aux Croisades (407–1096)*, Athènes 1980.
- Ljubarski Ja.N., *Komentarz* [w:] Komnena A., *Alesiada*, Moskva 1965, s. 542–543.
- Magdalino P., *The Byzantine Aristocratic Oikos* [w:] *The Byzantine Aristocracy IX to XIII Centuries*, Oxford 1984, s. 92–105.
- Magdalino P., *The Empire of Manuel I Komnenos 1143–1180*, Cambridge 1993.
- Malamut E., *L'image byzantine des Petchénègues*, „Byzantinische Zeitschrift” 1995, nr 88, z. 1, s. 105–117.
- Mélikoff I., *Dānismendids* [w:] *The Encyclopedia of Islam*, t. 2, Leiden 1986, s. 110–111.
- Mez A., *Renesans islamu*, przeł. J. Danecki, Warszawa 1994.

- Morrison C., Cheynet J.C., *Prices and Wages in the Byzantine World* [w:] *The Economic History of Byzantium from the Seventh through the Fifteenth Century*, red. A.E. Laiou, t. 1, Washington 2002, s. 815–878.
- Moravcsik Gy., *Byzantinoturcica*, t. 1–2, Berlin 1958.
- Nagrodzka-Majchrzyk T., *Czarni Kłobucy*, Warszawa 1985.
- Oikonomidès N., *L'organisation de la frontière orientale de Byzance aux Xe–XIe siècles et le Taktikon de l'Escorial* [w:] *Actes du XIV Congrès International des Études Byzantines (6–12 Septembre, Bucarest 1971)*, t. 1, Bucarest 1974, s. 285–302.
- Ostrogorsky G., *Observations on the Aristocracy in Byzantium*, „Dumabarton Oaks Papers” 1971, t. 25, s. 1–32.
- Panic I., *Początki Węgier. Polityczne aspekty formowania się państwa węgierskiego i społeczeństwa węgierskiego w końcu IX i na początku X wieku*, Cieszyn 1995.
- Pletnieva S.A., *Poloveckaja zemlja* [w:] *Drevnerusskije knjažestva*, Moskva 1975.
- Podskalsky G., *Chrześcijaństwo i literatura teologiczna na Rusi Kijowskiej (988–1237)*, przeł. J. Zychowicz, Kraków 2000.
- Pohl W., *Die Awaren. Ein Steppenvolk in Mitteleuropa. 567–822*, München 1988.
- Polemis D.I., *Notes on Eleventh-Century Chronology (1059–1081)*, „Byzantinische Zeitschrift” 1965, R. 58, z. 1, s. 60–76.
- Poppe A., *Oleg* [w:] *Słownik Starożytności Słowiańskich*, red. W. Kowalenko, G. Labuda, Z. Stieber, t. 3, cz. 1, Wrocław–Warszawa 1967, s. 475–476.
- Pouille G. de, *La geste de Robert Guiscard, IV 416*, red. M. Mathieu, Palermo 1961.
- Prinzing G., *Bizantyńczycy wobec obcych*, Poznań 1998.
- Pritsak O., *Cumans* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, t. 1, New York–Oxford 1991, s. 563–564.
- Pritsak O., *Pechenegs* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, t. 3, New York–Oxford 1991, s. 1613–1614.
- Pritsak O., *Scythians* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, t. 3, New York–Oxford 1991, s. 1857–1858.
- Pritsak O., *Uzes* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, New York–Oxford 1991, s. 2147–2148.
- Runciman S., *The First Crusade: Constantinople to Antioch* [w:] *A History of the Crusades*, red. K.M. Setton, t. 1: *The First hundred years*, red. M.W. Baldwin, Madison 1969, s. 282–284.
- Savvides A.G.C., *Can we refer to a concerted action among Rapsomates, Caryces and the emir Tzachas between A.D. 1091 and 1093?*, „Byzantion” 2000, R. 70, nr 1, s. 122–134.
- Savvides A.G.C., *Late Byzantine and Western hHistoriographers on Turkish Mercenaries in Greek and Latin Armies: the Turcoples (Tourkopouloi)* [w:] *The Making of Byzantine History. Studies Dedicated to Donald M. Nicol*, red. R. Beaton, Ch. Roueché, London 1993, s. 122–136.
- Savvides A.G.C., *Some Notes on the Terms Agarenoī, Ismaelītaī and Sarakenoe in Byzantine Sources*, „Byzantion” 1997, R. 67, nr 1, s. 89–96.
- Savvides A.G.K., *Ὁ Σελϝῖρᾱκρς ἐμϝῖρς ΤῖῃϞῖς κῃῖ ρῖ ἐϝῖδρῖρῖς ϝῖρῖ σῖρᾱ μῖκρῖσῖῃῖκᾱ ῖῃῖρᾱλῖῃ, ϝᾱ νῖσῖᾱ ϝῖρᾱ ᾱῖῃῖρῖλῖκρᾱ Αῖῖῃῃῖρῖ κῃῖ ϝῖῃν Κῖωνσῖῃῖνῖρῖνῖρῖῖῖῖῖ (c. 1081–c. 1106)*, „Chiaka Chronika” 1982 i 1984, t. 14, s. 9–24 i t. 16, s. 51–66.
- Seibt W., Zarnitz M.L., *Das byzantinische Blesiegel als Kunstwerk*, (Berlin), Wien 1997.
- Semenova L.A., *Iz istorii srednevekovnoj Syrii. Seldžuckij period*, Moskva 1990.

- Shepard J., *Byzantium and the Steppe-Nomads: The Hungarian Dimension* [w:] *Byzanz und Ostmitteleuropa 950–1450. Beiträge zu einer table-ronde des XIX International Congress of Byzantine Studies. Copenhagen 1996*, red. G. Prinzing, M. Salamon, Wiesbaden 1999, s. 55–83.
- Shepard J., *Byzantine Diplomacy, A.D. 800–1204: Means and Ends* [w:] *Byzantine Diplomacy. Papers from the Twenty-fourth Spring Symposium of Byzantine Studies, Cambridge, March 1990*, red. J. Shepard, S. Franklin, Aldershot 1992, s. 41–71.
- Shepard J., „Father” or „Scorpion”? *Style and Substance in Alexios's Diplomacy* [w:] *Alexios I Komnenos, Papers of the Second Belfast Byzantine Internationale Colloquium 14–16 April 1989*, red. M. Mullet, D. Smythe, Belfast 1996, s. 68–132.
- Skoulatos B., *Les personnages byzantins de l'Alexiade. Analyse prosopographique et synthèse*, Louvain 1980.
- Soloviev A.V., *Αρχων 'Ρωσίας*, „Byzantion” 1961, R. 31, nr 1, s. 237–244.
- Spirydonakis B.G., *Greco, Occidentaux et Turcs de 1054 à 1453: quatre siècles d'histoire de relations internationales*, Thessaloniki 1990.
- Stephenson P., *Byzantium's Balkan Frontier. A Political Study of the Northern Balkans. 900–1204*, Cambridge 2001.
- Swoboda W., *Powstanie państwa bułgarskiego w Dolnej Mezji. Słowianie – federaci czy trybutariusze?*, „Slavia Occidentalis” 1962, t. 22, s. 49–66.
- Szewczenko I., *Misje religijne z perspektywy Bizancjum* [w:] *Chrześcijaństwo Rusi Kijowskiej, Białorusi, Ukrainy i Rosji (X–XVII wiek)*, red. J. Kłoczowski, Kraków 1997, s. 33–53.
- Tanaşoca N.Ş., *Les mixobarbares et les formations politiques paristriennes du XIe siècle*, „Revue Roumaine d'Histoire” 1973, t. 12, nr 1, s. 61–82.
- Tăpkova-Zaimova V., *Les μιζοβάρβαρος et la situation politique et ethnique au Bas-Danube pendant la seconde moitié du XIe s.* [w:] *Actes du XIVe Congrès du International des Études Byzantines, Bucarest, 6–12 Septembre 1971*, t. 2, Bucureşti 1975, s. 615–619.
- Tryjarski E., *Etonim Türk 'Turek; turecki' i związane z nim kłopoty* [w:] *In confinibus Turcarum. Szkice turkologiczne*, Warszawa 1995, s. 91–98.
- Tryjarski E., *O siedzibach i nazwach ludów tureckich* [w:] *In confinibus Turcarum. Szkice turkologiczne*, Warszawa 1995, s. 81–88.
- Vasilevskij V., *Vizantija i Pečenegi (1048–1094)* [w:] *Trudy*, t. 1, Sankt Petersburg 1908.
- Vryonis Sp. Jr., *The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamization from the Eleventh through the Fifteenth Century*, Berkeley–Los Angeles–SLondon 1971.
- Vryonis Sp. Jr., *Nomadization and Islamization in Asia Minor*, „Dumbarton Oaks Papers” 1975, t. 29, s. 43–71.
- Waha M. de, *La lettre d'Alexis I Comnène à Robert I le Frison. Une révision*, „Byzantion” 1977, R. 47, s. 113–125.
- Whittow M., *How the East Was Lost: the Background to the Komnenian Reconquista* [w:] *Alexios I Komnenos. Papers of the Second Belfast Byzantine Internationale Colloquium 14–16 April 1989*, red. M. Mullet, D. Smythe, Belfast 1996, s. 55–67.
- Zachariodou E.A., *Seljuks* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, New York–Oxford 1991, t. 3, s. 1867.
- Zachariadou E.A., Kazhdan A., *Turkomans, Turks* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, New York–Oxford 1991, t. 3, s. 2128–2130.

Zachariadou E.A., Cutler A., *Sultan* [w:] *The Oxford Dictionary of Byzantium*, red. A.P. Kazhdan, A.M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N.P. Ševčenko, t. 3, New York–Oxford 1991, s. 1976.

Zwolski E., *Scytia, kraj północy* [w:] idem, *Kasjodor i Jordanes. Historia gocka czyli scytyjska Europa*, Lublin 1984, s. 9–28.